

PAPER DETAILS

TITLE: Alman Nasyonel Sosyalist Partisi

AUTHORS: A Haluk ÜLMAN

PAGES: 0-0

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/37710>

İCRA ANLAŞMALARI

«Executive Agreements»

Doç. Dr.

I. İcra Anlaşmaları Mefhumu

İcra anlaşmaları tabiri Amerika Birleşik Devletlerinde gelmektedir. Bu devletin anayasasına göre milletlerarası anlaşmalar başkan tarafından, Ayan Meclisinin 2/3 ekseriyetle tasdik ve aynı ekseriyetle yapacağı tasdik ile aktolunur. Amerikan kanları ve diğer icra makamları Ayan Meclisinin mütaimüracaat etmeden de bazı milletlerarası anlaşmalar yapabilir. Ayan Meclisinin iştiraki olmaksızın yapılan bu anlaşmaları «executive agreements» ismi verilmektedir. (1) Fakat anlaşmaları «accords en forme simplifiée» şeklinde terimlerle. (2) Bu anlaşmaların basitlikleri yalnız takip edilen usul

(1) Amerika Birleşik Devletlerinde icra anlaşmaları üç şekilde kullanılmaktadır: a) Kongrenin ekseriyet kararı ile tasdik edilen milletlerarası anlaşmalar, b) Hiçbir kongresel maksızın münhasıran icra kuvveti tarafından aktolunan anlaşmalar. Bunlara «administrative agreements»

bazan çok mühim konulara dair olan bu anlaşmaları yapan organa izafeten «icra anlaşmaları» ismini bulduk.

İcra anlaşmalarını diğer milletlerarası anlaşmalardan ca hususiyet bu anlaşmaların aktinde takip edilen usul ve şekilleriyle teşrii kuvvetin tasdikine sunulmaksızın münhasıran tarafından basit usulle yapılan milletlerarası anlaşmalarla İcra anlaşmaları milletlerarası sahada diğer anlaşmalardan nü haiz, (4) fakat millî plânda bunların aktiden farklılaşmalardır. (5)

İcra anlaşmalarını Amerikan tipi anayasaların emriyle yapmak yanlıştır. Milletlerarası anlaşmaların münhasıran tarafından akit ve tasdik edildiği İngiltere ve Rusya gibi böyle bir anlaşma tipine, ihtiyaç olmaması dolayısıyla türlü milletlerarası anlaşmaları teşrii meclisin tasdik ve onay yasaların meri olduğu memleketlerde de bu imkânın anlaşmaları şekline rastlanmamaktadır. Memleketin anayasası bizim gibi bu sonuncu tip memleketler arasında sınırlı kımından yeknazarda icra anlaşmalarının memleketin

(3) İcra anlaşmaları konusunda ana kaynak Myre Lans'ın «Treaties and Congressional - Executive Agreements: Interchangeable Instruments of National Policy» çalışmasıdır: Yale Law Journal 1945 s. 181 v. C. Hyde, International Law, Boston 1951, II, s. 100; International Law, London 1955 I s. 889; M. C. Evans, St. Paul 1951 s. 450; H. W. Briggs, The

olmadığı düşünülebilir. Memleketimizde bu konuya ter Türkiye'nin II nci Dünya Harbinden sonra birçok yabancı giriştigi şumüllü işbirliği dolayısıyla yeni ihtiyaçların oluştuğu Meselâ Türkiye'nin NATO memleketleri ile yaptığı işbirliklerinde icra anlaşmaları yapabilme yetkisine malik olmuştur. Bundan başka dünya ticaretinin serbestiye kavramıyla birçok memleketler dış ticaretlerinde çeşitli kısıtları yaratan tedbirlere başvurmaktadırlar. Bu tedbirler karşısında bizim menfaatlerinin lâayık veçhile korunabilmesi için bizi bu tedbirlerin da aynı kolaylık ve serbesti ile mukabil tedbir almaları malik olmaları lâzımdır. Netekim bu ihtiyaç icra makamı olan Büyük Millet Meclisinden geçici ticaret ve ödeme yetkisini istemeye sevketmektedir. Zamanımızın bu karşısında memleketimizde de icra anlaşmaları yapabilmek düşünmek zaruri olmuştur.

II. Amerika Birleşik Devletlerindeki Tatbiki

Amerika Birleşik Devletlerinde icra anlaşmaları yapılabilmektedir. Cumhurbaşkanı icra anlaşmalarını kendilerine verdikleri bir yetkiye istinaden (6) veya kerhen ifası zımında yapmaktadırlar. (7)

Amerika Cumhurbaşkanlarının Kongrenin verdiği yetkiyi yaptıkları icra anlaşmaları daha ziyade millî kanunların diğer memleketler ile olan münasebetlere tatbikini temin eden anlaşmalar en klasik misali 12 Haziran 1934 tarihli Tarife Kanunundaki hükümler kanları bu kanun ile yabancı memleketler ile ticaret ve

başkanları bu kanundan aldıkları yetkiye istinaden
ler ile birçok icra anlaşmaları yapmışlardır. (8) 7
Kongrece kabul edilen bir kanun üzerine yapılan
Amerika Birleşik Devletlerine ilhak edilmişlerdir. (9)

Amerika Cumhurbaşkanı icra kuvveti başkan
sıfatiyle görevlerinin ifası dolayısıyla de icra anlaş
lar. (10) Meselâ 2 eylül 1940 tarihli icra anlaşması il
ve hava üslerini kiralama mukabilinde Amerikan mu
verilmiştir. Gene 18 Ağustos 1940 tarihli icra anlaş
müşterek bir savunma heyeti kurulmuştur. (11)

Amerika Cumhurbaşkanı modus vivendi şekli
ticarî konularda icra anlaşmaları yapmaktadırlar. Mod
cici mahiyetleri icabı olarak Ayan Meclisinin tasdikini
dikleri kabul edilmektedir. (12).

Milletlerarası uyuşmazlıklardan doğan meselelere
kanları icra anlaşmaları yolu ile tahkimnameler ya
Yalnız, milletlerarası bir uyuşmazlıktan doğan tale
Devletlerinin aleyhine yapılmış ise bu takdirde ilerde
edeceğinden bu gibi uyuşmazlıkların halli için haker
ken yapılan tahkimname umumiyetle Ayan Meclisinin
maktadır. (14)

Bu misallerden görüldüğü gibi Amerikan Cumhu
millî bir kanunun doğrudan doğruya kendilerine ver

(8) Hyde, A. e. s. 1406

(9) Myres S. McDougal and A. Lans, A. m. s. 204

tinaden, gerekse anayasanın kendilerine tevdi ettiği icra ve başkımandanlık görevlerinin ifası zammında dolayısıyla istinaden icra anlaşmaları yapmaktadırlar.

Bu anlaşmaların konularının çeşidleri ve memleketleri mükellefiyetlerin ehemmiyeti bilhassa fevkalâde hâlinde nisbette artmaktadır.

Amerika Birleşik Devletleri anayasasının yalnız anlaşmaların aktinde Cumhurbaşkanı ile Ayan Meclisinin yapmasını şart koşması ve diğer milletlerarası anlaşmalar icra anlaşmaları için) bir hüküm derpiş etmemiş olması Amerika Cumhurbaşkanlarının Ayan Meclisinde 2/3 ekseriyetle zorluğu karşısında milletlerarası bir andlaşmaya karar vermede ehemmiyetteki meseleleri de icra anlaşmaları ile düzenlemesiyle anayasaya aykırı hareket ettikleri yolunda zaman zaman tenkidler ve iddialar ortaya çıkmaktadır. (15) Hattâ bunda anayasaya Cumhurbaşkanının yetkilerini tahdid konmasını gözeten kanun tekliflerine müncer olmaktadır. iddialar icra kuvvetinin kendisine verilen görevleri müddetinde görebilmesi için bazı yetkileri de haiz olması zaruretiyle daha kanuniyet kesbedememiştir. Yalnız herhalde icra anlaşmalararası anlaşmaları aktederken girişilen taahhüdün malî yetini nazara alarak ona göre andlaşma veya icra an

(15) Yapılan başlıca tenkidler şöylece hülâsa edilebilir: Milletlerarası anlaşma akti yetkisini Cumhurbaşkanı Meclisine birlikte vermiştir. Cumhurbaşkanı yalnız l

birisini tercih etmesi icap edeceği görüşü üzerinde aşağı fak mevcuddur.

III. Türkiyedeki Durum

Türkiyedeki duruma gelince, yayınlanan milletlerara göre bizim icra organlarımız muayyen bir devrede bazı lan geçici anlaşmalar müstesna icra anlaşmaları yapma

Yayınlanan milletlerarası anlaşmalar bir kanunla ye bile icra kuvveti tarafından aktedilen anlaşmaların Büyü sinin tasdikine sunulduğunu göstermektedir. Meselâ, Andlaşmasına taraf devletler arasında Kuvvetlerinin Stat leşmeyi tasdik eden 6375 sayılı Kanunun 2 nci maddesi alâkadar devletler arasında yapılacak iki taraflı anlaş edileceği tasrih olunan hususlar için İcra Vekilleri Heye lantik Andlaşmasına taraf devletler ile iki taraflı anlaşm bunları tatbik etmek yetkisi verilmiştir. Bu yetkiye istin mizle Amerika Birleşik Devletleri arasında yapılan iki bir icra anlaşması şeklinde yapılmayarak Büyük Millet kine sunulmuştur. (16) Bu tatbikatın hemen hemen tel 1950 tarih ve 5682 sayılı Pasaport Kanununun 10 neu kûmet, bu maddeye istinaden icra anlaşmaları yapma y Pasaport Kanununun 10 neu maddesine göre «Hükûmet ler ile pasaport ibrazı ve vize alma mecburiyetinin k vizelerin harçdan muaf tutulması da dahil olmak üzere pa lerinde istisnai kolaylıklar gösterilmesine müteallik karş yapmaya ve lüzum göreceği hallerde bazı devletler te

sayılı kanunun 1 nci maddesine göre: «Muvakkat itimamı azami altı ayı tecavüz etmemek ve iki defadan ziyade itimamamak şartıyla İcra Vekilleri Heyeti kararı ile mutebe. Meselâ Hollanda hükûmeti ile bu suretle bir modus tır. (19)

İcra Vekilleri Heyetinin bu yetkisi sonradan kaldırılarak ticaret anlaşmaları ve modus vivendiler akti için umumî usul ile beraber bu yetkiye istinaden yapılan anlaşmalar üçte ikisi Büyük Millet Meclisinin tasdikine sunulmaktadır. (20) Avrupa Birliği Sözleşmesi ve Türkiye ile Amerika Birleşik Devletleri Ekonomik İşbirliği Andlaşmasına istinaden yapılacak ticaret ve ödeme anlaşmaları için de aynı usul kabul edilmiştir. Kanuna göre bu anlaşmalar imza tarihinde meriyete gittikten sonra üç ay zarfında Meclisin tasdikine sunulacaktır. (21)

Taraf olduğumuz milletlerarası uyuşmazlıkların tahkimimiz tahkimnameler de aynı suretle Büyük Millet Meclisinin tasdikine sunulmaktadır. Meselâ, İtalyanın hâkimiyeti altında bulunan Ege ile Anadolu sahili arasında kâin bir kısım adacıkları tahkim için Türkiye ile İtalya arasında 30/5/1929 tarihinde imzalanmış ve 9/12/1929 tarih ve 1537 sayılı kanunla tasdik edilmiştir.

İcra organımız kendi görevlerinin ifası zımında dış ilişkileri yapmamaktadır. Anayasamız böyle bir anlaşma şekliyle yetki telâkki edilmektedir. Anayasamızın 5 nci maddesine göre yürütme ve icra kudreti Büyük Millet Meclisinde temerküz edilmiştir. 6 nci maddesine göre devletlerle mukavele ve muahede ve ilânı gibi görevleri Meclis bizzat görür.

26 ncı maddenin metni pek azah değıldir. Başka

letlerle mukavele, muahede» gibi milletlerarası anlaşma yoksa misal olarak mı zikredildiği noktasından ileri ge

Büyük Millet Meclisinin milletlerarası anlaşmaları ceği yoksa bunları sadece tasdikle mi yetineceği tereddüdü için anayasamızda müracaat edilebilecek iki madde evvel temas ettiğimiz 26 ncı madde diğeri 7 nci maddenin metni sisteminden kalan bir alışkanlıkla kaleme alınan 26 ncı madde ile 7 nci maddenin metni mukavele ve muahede aktetmek gibi görevleri yapacağını ifade etmektedir. 7 nci madde ise Meclis kararlarının icra kuvvetine bıraktığı tasrih edilmektedir. Bu anlaşmaların akti, normal olarak icra yetkisinin kullanılması icra kuvvetinin görevleri arasına girer. Bu bakımdan 26 ncı maddenin 7 nci maddenin biribirine aykırı olduğu söylenemez. 26 ncı maddenin daha hususî madde olan 26 ncı maddeyi 7 nci maddenin tasdik etmek icap edecektir. 26 ncı madde metnine göre anlaşmaların Meclis bizzat aktecektir. (23)

Sadece metinler nazara alındığı zaman varılan tatbikatta tessüs eden bir teamül ile değiştirilmiştir. Meclis milletlerarası anlaşmaları bizzat aktetmez, tasdikine müsaade eder. Bu teamül sonradan anayasalanan Türkiye Büyük Millet Meclisi Dahili Nizamnamesinde) de yer almıştır. Bu Nizamnamenin 112 nci Esasiye Kanununun 26 ncı maddesi mucibince tasdik ve müvakkıf adesine mütevakkıf bulunan Devletlerle münakid muameleleri

lû dolayısıyle teyid etmiştir. (24) Bu suretle 26 ncı maddede tasdik edildiği birinci mesele, Meclisin milletlerarası anlaşmaları tasdik edeceği şeklinde hal edilmiştir.

Aynı maddenin konumuz bakımından ortaya çıkardığı ikinci mesele Meclisin tasdik edeceği anlaşmaların hangileri olduğunu göstermektedir. Anayasamızın 26 ncı maddesi devletlerle yapılan mukavvelerin yani sözleşme ve andlaşmaların Meclisce (teamüle girmek) tasdik leceğini amirdir. Bu sayılan iki cins milletlerarası anlaşmalar mı yoksa misal olarak mı verilmiştir? Yani Meclisin tasdik yetkisi andlaşma ve sözleşmelere mi münhasırdır yoksa anlaşmalar, mukavveler gibi diğer bütün milletlerarası anlaşmalara da mı şamil maddede soruyu aydınlatacak müphem bir ışık vardır. Maddenin 26 ncı maddesinde «gibi» tabiri kullanılmaktadır. «Bütün», «her türlü» gibi tabir olmamakla beraber «gibi» kelimesi sayılan milletlerarası anlaşmaların çeşidlerinin misal olarak verildiğini, tahdidi olmadığını göstermektedir. Meclisin tasdik yetkisinin bütün milletlerarası anlaşmaları tasdik intibahını vermektedir. Ancak «gibi» kelimesinin 26 ncı maddede (25) böyle bir tefsiri katiyetle teyid edecek mahiyette değildir. Meclisin diğer görevleri de sayılmakta ve «gibi» kelimesi milletlerarası mukavele ve muahedelere mi yoksa sayılan diğer anlaşmalar olduğu belli değildir. Bu maddenin tatbikine dair olan 112 ncı maddesi bu bakımdan daha sarihdir. 112 ncı maddede mukavveler ve mukavelelerden yani andlaşma ve sözleşmelerden bahsedilmektedir. (26) Anayasanın 26 ncı maddesi iç tüzüğün 112 ncı maddesi birlikte mütalâa edildiği zaman 26 ncı maddenin sadece mukavveler ve andlaşmaları nazara aldığı diğer milletlerarası anlaşmaları tasdik etmediği ve dolayısıyle bunların tasdikini mecbur kılmadığı

Profesör Cemil Bilsel 26 ncı maddeye bu manayı Bilsel'e göre bizim sistemimiz bütün milletlerarası anla Millet Meclisinin tasdikinden geçirmektir. Bizde Meclis çe hükûmet ne sözleşme ne andlaşma aktedebilir. H yetkisi bunları müzakere ile Meclise getirmekten iler Prof. Dr. Crozat bu görüşün Türk âmme hukukunun y bikatı olduğunu ifade etmektedir. (28) Profesör İ. Lütem eserinde de aynı görüşe iştirak edilmektedir. (29) Y. Ziya yasamız yabancı devletlerle yapılan mukavelât ve muah münhasıran Meclisin tasdikiyle mukayyet tutmuştur» (Sözleşme ve andlaşmalar hakkında 26 ncı maddede sara bu cins milletlerarası anlaşmalar için bu mütalâalar doğ laşma, sened, tahkimname gibi diğer milletlerarası anla böyle bir sarahat yoktur. Acaba bu çeşid milletlerarası dik dışında bırakılmamış mıdır?

26 ncı maddenin bu müphem metni karşısında iki lir :

a) Milletlerarası anlaşmaların isimleri, hukuki dan ehemmiyetli değildir. Hatta bu isimler henüz kesir leşmiş bile değildir. Binaenaleyh 26 ncı madde sayılan laşmaların isimleri arasındaki farkları nazara almaya lü letlerarası anlaşmalardan bahsedilmiş olması kâfidir. Bu maddeye bütün milletlerarası anlaşmaların Meclisce tas edeceği manası verilebilir. Bu tefsir tarzı ayrıca anayasa kileri Meclisde cemedan sistemine ve 7 ncı maddeye i

laşmaları yapma kapısı açılmalıdır. (31) Yeni ihtiyaç de şahsen bu yola temayül etmekle beraber Amerikan yasamız metinleri arasında ortaya koyduğumuz bu par memleket arasında tatbikat ve teamül aylığı bulundu maya mecburuz. Amerika Birleşik Devletlerinde anaya diğinden beri icra makamları icra anlaşmaları yapmışla teamül teessüs etmiştir. Bizde ise geçici bir devre müs icra anlaşmaları yapmamış ve bundan dolayı da Ame bir teamül teessüs etmemiştir. Hattâ yukarda belirttiği ganı anlaşma aktine Meclisden sarahaten yetki aldığı za yetkiye istinaden yaptığı milletlerarası anlaşmaları Bi lisinin tasdikine sunmuşdur.

Demekki memleketimizde icra organı ne evvelce al kiye istinaden (32) ne de görevlerinin icabı olarak icra mamakdır.

IV. Netice

Bazı memleketlerin istihsal noksanları, bazılarının takip etmeleri dünya ticaretinin daha uzun zamanlar mıyacağını göstermektedir. Bu durum karşısında, her rinin koyduğu kısıntılardan ve aldıkları farklılık yarata az derecede zarar görmek ve kendi imkânlarından zar recede istifade edebilmek için ticarî ve ekonomik kon çici tedbirler almak zaruretinde kalmaktadır.

(31) Bu takdirde icra anlaşmaları ile yüklenilen mill lerin millî hukuka nasıl intikal ettirileceğinin de

Gene zamanımızda harp halinin türlü isimler alması ve vasıtalar ile adeta devamlı bir hale konması, güvenliği zaman zaman vahim bir şekilde tehlikeye atarak karşısında da memleketler askerî konularda baren başlamak üzere hazırlık tedbirleri almaya mecbur. Bu tedbirlerin müessiriyeti büyük bir nisbette süratla ve gizli kalmış olmalarına tâbidir.

Bu yeni ihtiyaç ve zaruretlerden başka eskiden beri larda bile bir takım teferruat ve teknik anlaşmalar ne bırakıldığı görülür. Nasıl milli hukukda tüzük kuvvetine bırakılmış ise esas anlaşmaya istinaden veya teknik hususları tesbit eden anlaşmaların aktif bırakılması daha rasyonel ve pratik görülmüştür. İcra anlaşmaları yapmak yetkisinin verilmesi tatbikatta büyük önemde ve esas anlaşmanın zamanın icablarına göre kılınmaktadır.

İşte bu saydığımız sürat, gizlilik ve teferruatın tesbiti zaruretleri icra kuvvetine icra anlaşmaları nınmaya sevketmektedir. Bundan dolayı esasen bu giltere ve Rusya olan başka başta Amerika Birleşik üzere bir çok memleketler icra anlaşmaları yapmaları letlerarası münasebetlerinin gelişmeleri bu anlaşma rası andlaşmaların önüne geçirmiştir.

İcra anlaşmalarının bu lüzumuna mukabil en metin milletlerarası münasebetlere dair bazı tasarruflar normal mürakabesinin dışında bırakmasıdır. Bu memleketlerde icra organının teşrii meclis veya m